

Kontrolita de Bebson HOCHFELD

Tradukita de Nadipedia (nadipedia@gmail.com)

La 16-a de decembro 2017

La Praktika Ido-Gramatiko por Esperantistoj

Plena Esperanto-traduko de “La Praktikal Ido-Gramatiko por Japoni” de D-ro Hitoŝi Kuriĵama

Por la animo de Dro Kurijama

Tio estas plena Esperanto-traduko de “*La Praktika Ido-Gramatiko por Japanoj* (La Praktikal Ido-Gramatiko por Japoni)” verkita en la japana lingvo de Dro Hitoŝi Kuriĵama. Esperantaj frazoj en ĉi tiu traduko estis tajpitaj de kursivo por ke oni povu diferencigi originalan Ido-tekston de Esperanto.

Pri "*La praktikita Ido-Gramatiko por Japanoj*"

La aŭtoro de "*La Praktika Ido-Gramatiko por Japanoj*" estas Hitoŝi KURIJAMA (1928-2000). Li estis Esperantisto kaj Idisto. Bedaŭrinde ĉi tiu libro ne estis diskonigata dum lia vivtempo, sed poste Bebson HOCHFELD publikigis tion rete. Bebson diris, "Dro KURIJAMA individue donis al mi la tekston antaŭ lia morto pro malsano. Kiam tio propagandiĝos por ke tio estu trezoro por japanoj, li certe ĝojus trans la tombo pri la publikigo."

Mi esperas, ke tio estu trezoro ankaŭ por Esperantistoj.

Enhavtablo

Alfabeto kaj Prononco	5
Akcento	5
Substantivo	5
Artiklo	6
Personaloj	6
Adjektivoj	7
Verboj	7
Prepozicioj	9
Konjunkcioj	14
Demandaj vortoj	15
Rilativaj vortoj	15
Demonstrativaj vortoj	16
Ĉefaj partikuloj	16
Afiksoj	24
Prefiksoj:	24
Sufiksoj	25

Alfabeto kaj Prononco

A a	[a]	J j	[j]	S s	[s]
B b	[b]	K k	[k]	T t	[t]
C c	[ts]	L l	[l]	U u	[u]
D d	[d]	M m	[m]	V v	[v]
E e	[e]	N n	[n]	W w	[w]
F f	[f]	O o	[o]	X x	[ks, gz]
G g	[g]	P p	[p]	Y y	[y]
H h	[h]	Q q	[k]	Z z	[z]
I i	[i]	R r	[r]		

Esceptoj estas **ch** [tʃ] kaj **sh** [ʃ]. Plue estas **au** kaj **eu** kiel diftongoj. **c** estas prononcata kiel [ts], **j** estas kiel [j], kaj **y** estas kiel la unua konsonanto de [ya], [yu], [yo]. Vi povas prononci **x** kiel [ks] aŭ [gz].

Akcento

Principe, akcento estas sur la antaŭlasta silabo.

Escepto:

- 1) En infinitivo, akcento estas sur la lasta silabo.
- 2) Kiam la vorto havas plurajn silabojn, akcento ne estas sur la **i** aŭ la **u**, kiuj situas antaŭ vokalo.

	Akcento		Akcento		Akcento
amata	[a-MA:-ta]	joyo	[JO:-yo]	muzeo	[mu-ZE:-o]
amar	[a-MA:r]	finir	[fi-NI:r]	kredor	[kre-DO:r]
folio	[FO-lyo]	aquo	[A-kwo]	Italia	[i-TA-lyə]

Substantivo

1) Formo

Substantivo kun la finaĵo **o** fariĝas pluralo interŝanĝinte **o**-n per **i**.

Sed ne ĉiuj vortoj kiuj finis kun **o** aŭ **i** estas substantivoj.

Singularo	Pluralo
pomo	pomi
hano	hani
puero	pueri

2) Genro

Ne ekzistas genro por gramatiko. Biologia sekso estas esprimata kun sufikso.

		maskla		ingenra	
puero	knabo/knabino	puerulo	knabo	puerino	knabino
hano	koko	hanulo	virkoko	hanino	kokino

Kelkaj substantivoj, por ekzemplo, **viro (= viro)** posedas biologian sekson de masklo, **muliero (= virino)** posedas biologian sekson de ino, kaj aliaj biologiaj substantivoj ĝenerale havas komunajn karakterojn.

3) Deklinacio

Antaŭirante al verbo, objekto sekvigas **n**-finaĵo. Se objekto sekvas verbon, tio ne ŝanĝiĝas.

La libron me kompris. –*La libron mi aĉetis.*

Me kompris la libro. –*Mi aĉetis la libron.*

Artiklo

Difina artikolo de Ido estas **la**. Ne ekzistas nedifinita artikolo. Tio ne ŝanĝiĝas por esprimi nombro. Se **la** sekvas prepoziciojn **di, de, da**, tio ankaŭ povas esti **dil, del, dal**. Krome tio povas esti **l'** kiam ĝin sekvas substantivo, kiu komencas kun vokalo. Sed kiam plurala substantivo estas ellasita, **la** fariĝas **le**.

la kato – *la kato*

la kati – *la katoj*

l'amo – *la amo*

le bela (la bela puerini) – *la belaj (= la belaj knabinoj)*

Personaloj

	Singularo			Pluralo		
	Nominativo	Genitivo	Akuzativo	Nominativo	Genitivo	Akuzativo
La unua persono	me	mea	(men)	ni	nia	(nin)
La dua persono	vu	vua	(vun)	vi	via	(vin)
La tria persono (maskla)	il(u)	ilua	(ilun)	ili	ilia	(ilin)
La tria persono (ingenra)	el(u)	elua	(elun)	eli	elia	(elin)
La tria persono (neŭtra)	ol(u)	olua	(olun)	oli	olia	(olin)
Nedifina	on	onua	(onun)	on	onua	(onun)
Refleksiva	su	sua	(sun)	su	sua	(sun)

tu estas la singulara dua persono, kiu estas uzata inter intimaj amikoj. La tria persono komune

estas **lu** por singularo kaj **li** por pluralo. Akzativo estas uzata nur kiam objekto antaŭiras al verbo. Refleksivo ne estas uzata por la unua kaj la dua persono.

Adjektivoj

1) Formo

Adjektivo finiĝas kun **-a**. Adjektivoj kun sufikso **-al** povas ellasi la vortfinan **-a**. Tio ne ŝanĝiĝas por esprimi nombron. Oni povas loki adjektivon antaŭ aŭ post modifita vorto.

bela floro – *bela floro*

bela flori – *belaj floroj*

linguo internaciona – *lingua internacia*

La muliero estas bela. – *La virino estas bela.*

La viri estas granda. – *La viroj estas grandaj.*

2) Komparo

Por esprimi komparacion, oni uzas **plu ... kam ...**

Muso estas **plu** mikra **kam** kato. – *Muso estas pli malgranda ol kato.*

Uzante **maxim ... de (aŭ ek) ...**, oni povas esprimi superlativon.

Il estas **maxim** granda **de** sua amiki. – *Li estas la plej granda de sia amikoj.*

Egaleco estas esprimata uzante **tam ... kam ...**

El estas **tam** granda **kam** il. – *Ŝi estas tiel granda kiel li.*

Malsupereco estas esprimata uzante **min ... kam ...**

Por malsuperlativo, oni povas uzi **minim ... de (aŭ ek) ...**

Verboj

1) Bazo

Verboj havas formojn de infinitivo kaj participo, kaj ambaŭ havas fiksitan vortfinon. Ĉiuj verboj estas regulaj, kaj tute ne havas escepton.

Infinitivo

Infinitivo havas tri formojn: prezenco, preterito, futuro. Vortfinoj estas respektive: **-ar, -ir, -or**.

Prezenco	Preterito	Futuro
dormar	dormir	dormor
manjar	manjir	manjor

Ne ŝanĝiĝas laŭ persono.

Indikativo

Prezenco	-as	havas, dormas, manjas
Preterito	-is	havis, dormis, manjis
Futuro	-os	havos, dormos, manjos

Kondicionalo

-us	havus, dormus, manjus
-----	-----------------------

Imperativo

-ez	havez, dormez, manjez
-----	-----------------------

Participo (adjektivo)

	Aktivo		Pasivo	
Progresivo	-ant-	manjanta	-at-	manjata
Perfektivo	-int-	manjinta	-it-	manjita
Neperfektivo	-ont-	manjonta	-ot-	manjota

Ŝanĝante **A**-finaĵon per **E**-finaĵo, adjektivo fariĝas adverbo, per **O**-finaĵo, tio fariĝas substantivo, kiu prezentas homon (kaj kelkfoje aĵon) samkiel aliaj adjektivoj.

manjante – *manĝante*

manjanto – *manĝanto*

2) Kompleksa tempo

Estas progresivo, perfektivo, kaj neperfektivo en kompleksa tempo, kaj ili estas esprimitaj kun verbo "esar" kaj "participo".

Aktivo

La kato **esas** manjanta muso. –*La kato estas manĝanta muson.*

La kato **esas** manjinta muso. –*La kato estas manĝinta muson.*

La kato **esas** manjonta muso. –*La kato estas manĝonta muson.*

Pasivo

Muso **esas** manjata da la kato. –*Muso estas manĝata de la kato.*

Muso **esas** manjita da la kato. –*Muso estas manĝita de la kato.*

Muso **esas** manjota da la kato. –*Muso estas manĝota de la kato.*

Formo de preterita kondicionalo estas sama.

3) Krome estas formoj por perfekto kaj pasivo.

Perfekto: -ab-

La kato manjabas muso. = La kato **esas** manjinta muso. –*La kato estas manĝinta muson.*

La kato manjabis muso. = La kato **esis** manjinta muso. –*La kato estis manĝinta muson.*

La kato manjabos muso. = La kato **esos** manjinta muso. –*La kato estos manĝinta muson.*

Pasivo: -es-

Muso manjesas da la kato. = Muso **esas** manjata da la kato. –*Muso estas manĝata de la kato.*

Muso manjesis da la kato. = Muso **esis** manjata da la kato. –*Muso estis manĝata de la kato.*

Muso manjesos da la kato. = Muso **esos** manjata da la kato. –*Muso estos manĝata de la kato.*

Estas preferinde ke oni ne uzu **-es-** kaj **-ab-** samtempe kiel manjesabis.

Prepozicioj

- **ad, a = al**

[direkto de moviĝo] Me iras **a** la rivero. – *Mi iras al la rivero.*

[dative] Henrikus donis **a** me' multa flori. – *Henrikus donis al mi multajn florojn.*

[objekto de moviĝo] On imputis **ad** ilu' ta ago aboneminda. – *Oni imputis al li tiun agon abomenindan.*

[adicio] Adicionez tri **a** kin. – *Adiciu tri al kvin.*

- **alonge** (cf. **an**) = *laŭ*

Irez **alonge** la hego e vu trovos ye lua pedo' multa violi. – *Iru laŭ la heĝo kaj vi trovos je viaj piedoj multajn violojn.*

- **an** [preskaŭ tuŝas](cf. **alonge**) = *ĉe*

Ne restez apud la tablo, ma sideskez **an** lu. – *Ne restu apud la tablo, sed sidiĝu ĉe tio.*

La urbo stacas **an** la rivero. – *La urbo staras ĉe la rivero.*

An la parieti pendis desegnuri e pikturi. – *Ĉe la muroj pendis desegnaĵoj kaj pentraĵoj.*

Ne marchez **an** la maro se vu ne volas humidigar vua pedi. – *Ne piediru ĉe maron se vi ne volas malsekigi viajn piedojn.*

- **ante** [tempo, ordo] (cf. **pos**) = *antaŭ*

To eventis **ante** tri monati. – *Tio okazis antaŭ tri monatoj.*

To eventis **ante** vua departo, du monati ante nun. – *Tio okazis antaŭ via ekiro, du monatoj antaŭ nun.*

Il departis **ante** me, e tamen il arivis pos me. – *Li ekiris antaŭ mi, sed li alvenis post mi.*

- **apud** (cf. **an**) = *apud*

La kirko trovesas **apud** nia hemo. – *La eklezio troviĝas apud nia hejmo.*

Qua glutinis afiŝo an la pordo, **apud** nia nomal plako? – *Kiu gluis afiŝon al la pordo, apud nia nomplato?*

- **avan** [loko, aĵo](cf. **dop**) = *antaŭ*

Vu konstruktos la paviliono **avan** la domo. – *Vi konstruos la pavilonon antaŭ la domo.*

La artiklo uzesas **avan** la substantivo min ofte en Ido kam en la Franca. – *La artikolo uziĝas antaŭ la substantivo pli malofte en Ido ol la franca.*

- **che** [domo, lando, teritorio (fizike/abstrakte)] = *ĉe*

Me lojas **che** mea patrulo. – *Mi loĝas ĉe mia patro.*

Irez quik **che** la mediko. – *Iru rapide ĉe la kuraciston.*

Che la Angli la veturi pasas sinistre. – *Ĉe Britio la veturiloj pasas maldekstre.*

- **cirkum** = *ĉirkaŭ*

[loko] La hundo kuris **cirkum** ilu. – *La hundo kuiris ĉirkaŭ li.*

[situacio] **Cirkum** la urbo esas granda preurbi. – *Ĉirkaŭ la urbo estas grandaj suburboj.*

[tempo, momento] To eventis **cirkum** mea duadekesma yaro. – *Tio okazis ĉirkaŭ mia dudekjara aĝo.*

- **cis** (cf. **trans**) = *maltrans*

[loko] **Cis** la rivero la tereno esas sika, ma **trans** olu la tereno esas marshoza. – *Maltrans la rivero la tereno estas seka, sed trans ĝi la tereno estas marĉejo.*

[moviĝo] Venez **cis** la hego, ni konversos plu facile. – *Venu maltrans la heĝo, ni konversos pli facile.*

- **da** (cf. **de**, **di**) = *de*

[farulo] Il esas amata **da** omni. – *Li estas amata de ĉiuj.*

[aŭtoro] La poemi **da** Victor Hugo. = *La poemoj de Viktoro Hugo*

- **de** (cf. **da**, **di**) = *de*

[deirpunkto] **De** ube vu adportas ico? – *De kie vi alportas tion?*

[deirpunkto] Me savas to **de** longe. – *Mi scias tion de longe.*

[deveno] Ta juvelo venas **de** mea matro. – *Tiu gemo venas de mia patrino.*

[kaŭzo] Me sufras **de** nevralgio. – *Mi suferas de neŭralgio.*

[tempo] El esas malada **de** tri semani. – *Ŝi estas malsana de tri semajnoj.*

[tempo] **De** nun vu ne plus ekiros sen me. – *De nun vi ne plu ekiros sen mi.*

[kvanto] Un metro **de** drapo. – *Unu metro de ŝtofo.*

[kvanto] Taso **de** kafeo. – *Taso de kafo.*

- **di** (cf. **da**, **de**) = *de*

[genitivo] La libro **di** Petrus. (Petrus'ens libro) – *La libro de Petrus.*

[genitivo] **Di** qua esas ta domo? – *De kiu estas tiu domo?*

[artiklo] Taso **di** kafeo. – *Kaftaso.*

- **dop** (cf. **avan**) = *malantaŭ*

[loko] **Dop** la domo stacas granda arbo. – *Malantaŭ la domo staras granda arbo.*

[ordo] Il departis avan me, me sequis e balde preterpasis lu, tale ke il arivis **dop** me. – *Li ekiris antaŭ mi, sed sekvis kaj baldaŭ trasnpasis lin, tial ke li alvenis malantaŭ mi.*

- **dum** = *dum*

[tempo] Il dormis **dum** la koncerto. – *Li dormis dum la koncerto.*

[tempo] Il esis absenta **dum** tri yari. – *Li estis foresta dum tri jaroj.*

- **ek** = *el*

[moviĝo] La hundo saltis **ek** la barelo. – *La hundo saltis el la barelo.*

[materialo] La domo esas konstruktita **ek** petro. – *La domo estas konstruita el ŝtono.*

- **en** = *en*

[loko] Il marchas **en** la chambro. – *Li marŝas en la ĉambro.*

[tempo] **En** printempo l'arbori florifas. – *En printempo la arboj floras.*

Se necese, oni povas uzi ankaŭ **aden** por esprimi la moviĝo.

[moviĝo] Jetez ico **en** la fosato. – *Ĵetu tion en la fosajon.*

[moviĝo] La kato kuris **aden** la barelo. – *La kato kuris en la barelon.*

- **erste** = *ekde*

Me venos **erste** morgo. – *Mi venos ekde morgaŭ.*

- **exter** = *ekster*

[loko] Pro quo vu restas **exter** la domo? – *Kial vi restas ekster la domo?*

[escepto] **Exter** ta legi ne estas altri. – *Ekster tiu leĝo ne ekzistas alioj.*

- **for** (cf. **proxim**) = *for*

[loko] Ne restez tale **for** ni, ma venez proxim ni, e sideskez apud me, an la tablo. – *Ne restu tiel for ni, sed venu proksime de ni, kaj sidiĝu apud mi, al la tablo.*

- **inter** = *inter*

[spaco] **Inter** Francia e Rusia esas Germanio. – *Inter Francio kaj Rusio estas Germanio.*

[tempo] El venis **inter** ok e dek matine. – *Ŝi venis inter ok kaj dek matene.*

[figuro] Li dividis **inter** su dek e du pomi. – *Ili disdonis inter sin dek du pomojn.*

- **kontre** = *kontraŭ*

[malaprobo] Kad vu votas o **kontre** la propozo? – *Ĉu vi balotas aŭ kontraŭ la propono?*

[kontraŭstaro] La domo esas shirmita **kontre** la nordal vento. – *La domo estas ŝirmita kontraŭ la norda vento.*

[kontraŭ direkto] Lua fenestri esas **kontre** la mei. – *Liaj fenestroj estas kontraŭ la miaj.*

- **koram** = *vidalvide de*

Il dicis to **koram** vua gepatri. – *Li diris tion vidalvide de viaj gepatroj.*

- **kun** (cf. **sen**) = *kun*

[akompano] Il promenas **kun** amiki. – *Li promenas kun amikoj.*

[akcesora] Il drinkas teo **kun** lakto. – *Li trinkas teon kun lakto.*

- **lor** = *okaze de*

Lor vua nasko. = *okaze de via naskiĝo*

Lor la tertremo di... = *okaze de la tertremo de...*

- **malgre** = *malgraŭ*

Il sukcesis **malgre** omna obstakli. – *Li sukcesis malgraŭ ĉia obstrukco.*

- **per** = *per*

[ilo] Me skribas letro **per** plumo. – *Mi skribas leteron per plumo.*

[rimedo] Me sendas letro **per** posto. – *Mi sendas leteron per poŝto.*

[rimedo] Il suocidis **per** revolvero. – *Li sinmortigis per revolvero.*

- **po** (sama interŝanĝvaloro kun-)

Me kompris la domo **po** kvardek mil franki. – *Mi aĉetis la domon por kvardek mil frankoj.*

Me pagis kvardek mil franki **po** la domo. – *Mi pagis kvardek mil frankojn por la domo.*

Po quante vu vendas ta flori? – *Por kiom vi vendas tiujn florojn?*

- **por** = *por*

[celo] **Por** quo vu volas havar pekunio? – *Kial vi volas havi monon?*

[objekto] Ica letropapero esas **por** tu e ta kuverti por me. – *Ĉi tiu leterpapero estas por vi kaj tiu koverto por mi.*

- **pos** (cf. **ante**) = *post*

[tempo] To eventis **pos** mea departo. – *Tio okazis post mia ekiro.*

[tempo] Quon li agos **pos** mea morto? – *Kion li agos post mia morto?*

- **preter** = *preter*

Ni iris **preter** lia fenestri, malgre lia signi e voki. – *Ni iris preter ilia fenestra, malgraŭ iliaj signoj kaj vokoj.*

- **pri** = *pri*

Il esas tre erudita **pri** historio. – *Li estas tre erudicia pri historio.*

Parolez a ni la linguo internaciona e **pri** vua vojaji. – *Parolu al ni en la linguo internacia kaj pri via vojaĝo.*

- **pro** = *pro*

[kaŭzo] Il moritis **pro** hungro. – *Li mortis pro malsato.*

[rezono] **Pro** ke Petrus batis me? – *Pro ke Petrus batis min?*

- **proxim** = *proksime de*

[loko] Me plantacigis kelka florbusti **proxim** la domo. – *Mi plantis kelkajn florarbojn proksime de la domo.*

[tempo] Kande il sentis su **proxim** la morto. – *Kiam li sentis sin proksime de la morto.*

- **segun** = *laŭ*

Il agis **segun** sua opiniono. – *Li agis laŭ sia opinio.*

To ne esas permesata **segun** la lego. – *Tio ne estas permesata laŭ la leĝo.*

- **sen** = *sen*

Il arivis **sen** sua amiko. – *Li venis sen sia amiko.*

- **sub** = *sub*

[loko] La kato dormas **sub** la tablo. – *La kato dormas sub la tablo.*

[movaĝo] La muso adkuris **sub** la armoro. – *La muso enkuris sub la ŝranko.*

- **super** = *super*

Qua nombrizoj la steli qui brilas en la cielo **super** ni? – *Kiu nombros la steloj kiujn brilas en la ĉielo super ni?*

La vento pulsas l'aeroplano **super** la maro. – *La vento puŝis la aeroplano super la maro.*

- **sur** = *sur*

[loko] La navi vehigas **sur** l'oceano homi, bagaji e vari. – *La ŝipoj veturigas sur la oceano homojn, ŝarĝojn, kaj varojn.*

[moviĝo] La kato saltis **adsur** la tablo. – *La kato saltis sur la tablo.*

[metaforo] Havar autoritato **sur** judiciisti. – *Havi aŭtoritaton sur juĝistoj.*

- **til** = *ĝis*

[loko] Ni irez **til** la frontiero. – Ni iru *ĝis* la fronto.

[tempo] Vartez **til** mea retroveno. – *Atendu ĝis mia reveno.*

- **tra** = *tra*

Il iris **tra** la urbo. – *Li iris tra la urbo.*

- **trans** (cf. **cis**) = *trans*

[loko] La kirko esas **trans** la rivero. – *La eklezio estas trans la rivero.*

[moviĝo] Ni irez **trans** la rivero. – *Ni iru trans la rivero.*

- **ultre** = *krom*

Ultre mea matrara lingvo, me savas la Germana. – *Krom mia patrina lingvo, mi scias la germanan.*

Ultre mea repasto, me prenis kafeo kun glaseto de brandio. – *Krom mia manĝaĵo, mi prenis kafon kun glaso de brandio.*

- **vice** (= **anstataŭ**) = *anstataŭ*

Il parolis **vice** la prezidero. – *Li parolis anstataŭ prezidanto.*

Il ludas **vice** laborar. – *Li ludas anstataŭ labori.*

- **ye** = *je*

Ye l'angulo de la strado – *Je la angulo de la strato*

Ye la lasta foyo – *Je la lasta fojo*

Me doloras **ye** la kapo. – *Mi doloras je la kapo.*

Il kaptis la kavalo per lazo **ye** la kolo. – *Li kaptis la ĉevalon per lazo je la kolo.*

Konjunkcioj

- **e, ed** = *kaj*

patro **e** matro – *patro kaj patrino*

Me lektas **e** vu anke lektas. – *Mi legas kaj vi ankaŭ legas.*
Irez al parko, **e** vu vidos bela flori. — *Iru al parko, kaj vi vidos belajn florojn.*

- **ma** = *sed*

Il esas olda **ma** briska. – *Li estas maljuna sed viveca.*

- **nek..nek..** = *nek...nek*

Tale me antee **nek** pensis **nek** sentis. – *Tiel mi antaŭe nek pensis nek sentis.*

- **o, od** = *aŭ*

pomo **o** piro – *pomo aŭ piro*

Irez, **o** me batos tu! — *Iru, aŭ mi batos vin!*

- **tamen** = *tamen*

Me havas multa pekunio, **tamen** me ne esas felica. — *Mi havas multajn monojn, tamen mi ne estas feliĉa.*

- **do** = *do*

Me esis malada, **do** me ne povis partoprenar. — *Mi estis malsana, do mi ne povis partopreni.*

- **ke** = *ke*

Il dicis, **ke** elua frato anke venos. – *Li diris, ke ŝia frato ankaŭ venos.*

Esas regretinda, **ke** il ne divenis prezidanto. – *Estas bedaŭrinda, ke li ne fariĝis prezidanto.*

- **ka, kad** = *ĉu*

Me demandis ad il, **ka** lua amikino anke venos. – *Mi demandis al li, ĉu lia amikino ankaŭ venos.*

- **nam** = *ĉar*

Donez al uceli aquo, **nam** li volas drinkar. – *Donu al birdoj akvon, ĉar ili volas trinki.*

- **quankam** = *kvankam*

Quankam vu esas richa, me dubitas, ke vu esas felica. — *Kvankam vi estas riĉa, mi dubas, ke vi estas feliĉa.*

- **se** = *se*

Se me esus sana, me povus vehar eksterlande. – *Se mi estus sana, mi povus vojaĝi eksterlande.*

Noto:

e, o, ka respektive ŝanĝiĝas **ed, od, kad** kiam ili antaŭas vokalo. Multaj prepozicioj kaj adverboj estas uzataj kun **ke** kaj funkcias kiel konjunkcioj, por ekzemplo, **ante ke, pos ke, dum ke, tale ke,** ktp.

Demandaj vortoj

quo (ĝeneralo) = *kio*

- akuzativo: **quon** (kiam estas antaŭ verbo) = *kion*
Quo esas to? – *Kio estas tio?*

qua (pronomo) = *kiu*

- pluralo: **qui**
- akuzativo: **quan**, plurala akuzativo: **quin**
- (adjektivo) = *kiu* *ne ŝanĝiĝas
Qua il esas? – *Kiu li estas?*
Qua libron vu kompris? – *Kiun libron vi aĉetis?*

ube = *kie*

- Por esprimi moviĝadon, ni povas uzi adube.
Ube vu loĝas? – *Kie vi loĝas?*

kande = *kiam*

- Kande** vu venis hike? – *Kiam vi venis ĉi tien?*

Rilativaj vortoj

Demandaj vortoj estas uzataj kiel rilativaj vortoj.

Me konocas la sinoro, **qua** parolis kun vu. – *Mi konas la sinjoron, kiu parolis kun vi.*

La libri, **quin** me havas, esas interesanta. – *La libroj, kiujn mi havas, estas interesaj.*

La lando, **ube** esas bela urbo Paris, esas Francia. – *La lando, kie estas bela urbo Parizo, estas Francio.*

Kande me dormis, la tertremo eventis. – *Kiam mi dormis, la tertremo okazis.*

Demonstrativaj vortoj

(i)to = *tio*

- akuzativo: **ton**
Quo esas **to**? -- *Kio estas tio?*

(i)ta = *tiu* (pronomo)

- pluralo: **(i)ti**
= *tiu* (adjektivo)

(i)ca = *ĉi-tiu* (pronomo)

- pluralo: **(i)ci**

= *ĉi-tiu* (adjektivo)

Ka vu konocas **ta** siori? – *Ĉu vi konas tiujn sinjorojn?*

ibe = *tie*

Ibe stacas granda arboro. – *Tie staras granda arbo.*

hike = *ĉi tie*

Ĉefaj partikuloj

A

a [prep.] = **ad ad** [prep.] = *al (direkto, celo, intenco)*

alonge [prep.] = *laŭ*, **alonge-irar** (= *laŭiri*)

an [prep.] = *ĉe, sur*

ankore [adv.] = *ankoraŭ*

ante [prep.] = *antaŭ (tempo)*: **antea** = *antaŭa*, **antee** = *antaŭe*

aparte [adv.] = *aparte*

apud [prep.] = *apud*: **apuda** = *apuda*

avan [prep.] = *antaŭ (loko)*: **avana** = *antaŭa*, **avane** = *antaŭe*, **avano** = *antaŭo*, **avanajo** = *antaŭaĵo*

B

bilion [num.] = *duiliono*

C

ca = *ica*

cadie [adv.] = *hodie*

cavespere [adv.] = *hodiaŭvespere*

cent [num.] = *cento*: **yarcento** = *jarcento*

che [prep.] = *ĉe*

ci = *ici*

cirkum [prep.] = *ĉirkaŭ (loko, tempo, kvanto)*: **cirkume** = *ĉirkaŭe*, **cirkumajo** = *ĉirkaŭaĵo*, **cirkumirar** = *ĉirkaŭiri*

cis [prep.] = *maltrans* : **cisa** = *maltransa*, **cise** = *maltranse*

co = **ico**

D

da [prep.] = *de (aŭtoro), de (post pasivo)*

de [prep.] = *de, de post, de (kvanto)*

dek [num.] 10: **dekesma** = *deka*, **dekeduo** = *dekduo*

di [prep.] = *de (posedo, genitivo)*

do [konj.] = *do*

dop [prep.] = *post, malantaŭ (loko)* : **dope** = *poste, malantaŭe*, **dopa** = *posta, malantaŭa*

du [num.] 2

dum [prep.] = *dum (tempo)*: **dume** = *dume*

E

e [konj.] = **ed**

ecepte se = *escepte se*

ed [konj.] = *kaj*

ek [prep.] = *el*

el(u) [pron.] = *ŝi*

eli [pron.] = *ili (inoj)*

en [prep.] = *en*

aden = *en (-on)*

erste [adv.] = *ĝus*

exter [prep.] = *ekster*

extere [adv.] = *ekstere*

F

for [prep.] = *for*: **fore** = *fore*

forsan [adv.] = *verŝajne*

frue [adv.] = *frue*

H

hiere [adv.] = *hieraŭ*

hike [adv.] = *ĉi tie*

hodie [adv.] = *hodiaŭ*

I

ibe [adv.] = *tie*

ica [adj.] [pron.] = *ĉi tiu*

ici [pron.] = *ĉi tiuj*

ico [pron.] = *ĉi tio*

il(u) [pron.] = *li*

ili [pron.] = *ili (viroj)*

infre [adv.] = *sub*

infre di [prep.] = *sube de*

inter [prep.] = *inter*

interne [adv.] = *interne*

ita [adj.] = *tiu* [pron.] = *tio*

itere [adv.] = *denove*

iti [pron.] = *tiuj*

ito [pron.] = *tiu*

J

ja [adv.] = *jam*

jus [adv.] = *ĵus*

K

ka = kad

kad [demanda vorto] = *ĉu* [konj.] = *ĉu*

kande [adv.] = *kiam*: **de kande** [konj.] = *tuj kiam*, [adv.] = *kiam (tempo)*

kaze ke = *laŭokaze*

ke [konj.] = *ke*

kelke [adv.] = *kelkaj*

kin [num.] 5

komprenende [adv.] = *kompreneble*

kondicione ke = *kun la kondiĉo ke*

kontre [prep.] = *kontraŭ*

koram [prep.] = *antaŭ (=en la ĉeesto de..)*

kun [prep.] = *kun*

kune [adv.] = *kune*

L

li [pron.] = *ili*

lor [prep.] = *kiam (=en la tempo de..)*

lore..lore.. = *jen...jen..*

lu [pron.] = *li, ŝi, ĝi*

M

ma [konj.] = *ta*

malgre [prep.] = *malgraŭ*

maxim [adv.] = *la plej multa*

admaxime = *maksimume*

maxim .. posible = *kiel eble plej multe*

me [pron.] = *mi*

mem [adv.] = *eĉ*

mil [num.] 1000

miliardo [num.] = *miliado*

miliono [num.] = *miliono*

minim [adv.] = *la plej malmulte*

adminime = *minimume*

minim .. posible = *kiel eble plej malmulte*

morge [adv.] = *morgaŭ*

N

nam [konj.] = *ĉar*

ne .. ja [adv.] = *ne jam*

nek [konj.] = *nek*; **nek .. nek..** = *nek...nek....*

ni [pron.] = *ni*

non [num.] 9

nultempe [adv.] = *tute ne, neniam*

nun [adv.] = *nun*

nur [adv.] = *nur*

nur se = **se..nur**

O

o = **od**

od [konj.] = *aŭ*: **od .. od..** = *aŭ...aŭ..*

ok [num.] 8

okazione (di) [adv.] = *okaze (de)*

ol(u) [pron.] = *tiu* (neŭtra)

oli [pron.] = *tiuj* (neŭtra)

olim [adv.] = *iam*

omnafoye ke = *ĉiufoje ke*

on [pron.] = *oni* (ĝenerale)

oportune [adv.] = *okaze, dume*

or [konj.] = *nu*

P

per [prep.] = *per* (rimedo)

pluse [adv.] = *plie*

po [prep.] = *po*

poke [adv.] = *poke*

por [prep.] = *por* (celo)

por ne = *por ne*: **por quo (qu)** = *por kio (kiu)* (celo), *kial*

pos [prep.] = *post* (tempo)

depos = *depost*

posmorge [adv.] = *postmorgaŭ*

precipue [adv.] = *precipe*

prehiere [adv.] = *antaŭhieraŭ*

preter [prep.] = *preter*

pri [prep.] = *pri*

pro [prep.] = *pro* (rezono): **pro quo (qu)** = *pro kio (kiu)* (rezono)

proxim [prep.] = *proksime al (de)[ka]*

proxime [adv.] = *proksimume*

Q

qua [adj.] = *kiu* [pron.] = *kiu*

quankam [konj.] = *kvankam*

quante min .. tante min.. = *ju malpli... des malpli..*

quante plu .. tante plu.. = *ju pli... des pli..*

quar [num.] 4

qui [pron.] = *kiuj*

quik [adv.] = *tuj*

quo [pron.] = *kio*

R

retro [adv.] = *retroa*

S

samtempe [adv.] = *samtempe*

sat(e) [adv.] = *sufiĉe*

se [konj.] = *se*: **se ne** = *se ne*, **se .. nur** = *se.. nur*

segun [prep.] = *laŭ*

sempre [adv.] = *ĉiam*

sen [prep.] = *sen*

sep [num.] 7

sinistre [adv.] = *maldekstre*

sis [num.] 6

sive .. sive.. = *aŭ...aŭ*

su [pron.] = *mem* (refleksivo)

sub [prep.] = *sub*

super [prep.] = *super*

supre [adv.] = *supre*

sur [prep.] = *sur*: **adsu** = *supren*

T

ta = *ita*

tala [adj.] = *tia*

tale ke = *por ke*

tam longe ke = *kiel longe ke*

tam ofte ke = *kiel ofte ke*

tam .. kam posible = *kiel eble plej..*

tamen [konj.] = *tamen*

tanta [adj.] = *tia*

tante [adv.] = *tiel*: **tante ke** = *tiel ke*, **tante plu bone .. ke** = *tiel plu bone.. ke*, **tante plu .. ke** = *tiel plu.. ke*

tarde [adv.] = *tarde*

ti = *iti*

til [prep.] = *ĝis*

time ke = *pro timo ke*

to = *ito*

tra [prep.] = *tra*

trans [prep.] = *trans*

tri [num.] 3

tro [adv.] = *tro*

tu [pron.] = *ci*

U

ube [adv.] = *kie*

ultre [prep.] = *krom*

un [num.] 1

unfoye ke = *unufoje ke*

V

vers [prep.] = *al (en la direkto)*

vi [pron.] = *vi (pluralo)*

vice [prep.] = *anstataŭ*

vu [pron.] = *vi (singularo)*

Y

ya [adv.] = *ja*

ye [prep.] (nedefinita)

yen [adv.] = *jen*

Afiksoj

Prefiksoj:

arki-: [La plej altranga] = *ĉef-*

- **arikianjelo** : *ĉefanĝelo* (anjelo = *anĝelo*)

bo-: [Parenceco pro geedziĝo] = *bo-*

- bopatro : *bopatro* (patro = *patro*)

des-: [Rekta kontraŭo] = *mal-*

- deshonoru : *malhonoru* (honoru = *honoru*)
- desesperar : *malesperi* (esperar = *esperu*)
- disagreebla : *malagrabla* (agrabla = *agrabla*)

dis-: [Apartiĝo] = *de-*

- dissekar : *detranĉi* (sekar = *tranĉi*)

[Disiĝo] = *dis-*

- disdonar : *disdoni* (donar = *doni*)

ex-: [Antaŭa profesio] = *eks-*

- exoficiro : *eksoficiro* (oficiro = *oficiro*)
- exprezidanto : *eksprezidanto* (prezidanto = *prezidanto*)

gala-: [Festa, glora]

- galarobo : *ornamrobo* (robo = *robo*)

ge-: [Ambaŭ seksoj] = *ge-*

- gesiori = *gesinjoroj*
- + gepatri -> genitori = *gepatroj*

mi-: [Duono] = *duon-*

- mihoro : *duonhoro* (horo = *horo*)
- micirklo : *duoncirklo* (cirklo = *cirklo*)

mis-: [Erareco] = *mis-*

- miskomprenar = *miskompreni* (komprenar = *kompreni*)

ne-: [Neado] = *ne-*

- neutila = *neutila* (utila = *utila*)
- neposibla = *nebla* (posibla = *ebla*)

par-: [Elfaro] = *el-*

- parlektar : *ellegi* (lektar = *legi*)

- parlernar : *ellerni* (lernar = *lerni*)

para-: [Defendo]

- parasuno : *sunombrelo* (suno = *suno*)
- parapluvo : *pluvombrelo* (pluvo = *pluvo*)

pre-: [Antaŭo] = *antaŭ-*

- preludo : *antaŭludo* (ludo = *ludo*)
- predicar : *antaŭdiri* (dicar = *diri*)

prim-: [Primitiva] = *pra-*

- primavi : *prapatroj* (avo = *avo*)

pseudo-: [Pseŭda] = *pseŭdo-*

- pseudoklasika : *pseŭdoklasika* (klasika = *klasika*)

retro-: [Retroiro] = *retro-*

- retrosendar : *retrosendi* (sendar = *sendi*)
- retroirar : *retroiri* (irar = *iri*)

ri-: [Fari denove] = *re-*

- ridicar : *rediri* (dicar = *diri*)
- rielektar : *reelekti* (elektar = *elekti*)

sen-: [Nenienco] = *sen-*

- senviva : *senviva* (viva = *viva*)

Sufiksoj

-ach-: [malbona kvalito] = *-aĉ-*

- populacho : *popolaĉo* (populo = *popolo*)
- parolachar : *parolaĉi* (parolar = *paroli*)

-ad-: [ripeta/daŭra ago] = *-ad-*

- dansado : *dancado* (dansar = *danci*)
- parolado : *parolado* (parolar = *paroli*)

-aj-: [1] io farita de-] =-aĵ-

- lanajo : *lanaĵo* (lano = *lano*)

-aj-: [2] io farita] = -aĵ-

- insertajo : *enmetaĵo* (insertar = *enmeti*)

-aj-: [3] konkretiĝo] = -aĵ-

- belajo : *belaĵo* (bela = *bela*)

-ag-: [uzo de ilo]

- martelagar : *marteli* (martelo = *martelo*)
- butonagar : *butoni* (butono = *butono*)

-al-: [rilata al-]

- nacionala : *nacia* (naciono = *nacio*)
- sexuala : *seksa* (sexuo = *sekso*)

-an-: [membro de grupo, kredanto, loĝanto] = -an-

- senatano : *senatano* (senato = *senato*)
- vilajano : *vilaĝano* (vilajo = *vilaĝo*)
- USA'ano : *Usonano* (USA = *Usono*)

-ar-: [kolekto de samaferoj] = -ar-

- homaro : *homaro* (homo = *homo*)

-ari-: [ricevanto]

- legacario : *heredanto* (lagacar = *heredigi*)

-atr-: [kiel]

- sponjatra : *sponga* (sponjo = *spongo*)

-e-: [kolora]

- rozea : *rozkolora* (rozo = *rozo*)
- oreo : *orkolora* (oro = *oro*)

-ebl-: [povas esti farata] = ebl-

- facebla : *farebla* (facar = *fari*)

- kredebla : *kredebla* (kredar = *kredi*)

-ed-: [plena de-] = *plen-*

- manuedo : *plenmano* (manuo = *mano*)
- glasedo : *plenglaso* (glaso = *glaso*)

-eg-: [tre granda] = *-eg-*

- pluvego : *pluvego* (pluvo = *pluvo*)
- grandega : *grandega* (granda = *granda*)

-em-: [inklino] = *-em-*

- venjema : *venĝema* (venjar = *venĝi*)
- babilema : *babilema* (babilar = *babili*)

-end-: [neceso] = *-end-*

- solvenda : *solvenda* (solvar = *solvi*)
- kredenda : *kredenda* (kredar = *kredi*)

-er-: [amatoro]

- fotografero : *amator-fotografisto* (fotografo = *fotografio*)
- fumero : *fumanto* (fumar = *fumi*)

-eri-: [instalaĵo] = *-ej-*

- distilerio : *distilejo* (distilar = *distili*)

-es-: [esti—]

- sanesar : *esti sana*, saneso = *sano* (sana = *sana*)

-esm-: [vico]

- unesma : *unua*
- duesma : *dua* (du = *du*)

-esk-: [1] komencas fari –] = *ek-*

- dormeskar : *ekdormi* (dormar = *dormi*)

-esk-: [2] fariĝas –] = *-iĝ-*

- paleskar : *paliĝi* (pala = *pala*)

-estr-: [mastro] = *-estr-*

- urbestro : *urbestro* (urbo = *urbo*)

-et-: [malgranda] = *-et-*

- rivereto : *rivereto* (rivero = *rivero*)
- ridetar : *rideti* (ridar = *ridi*)

-ey-: [loko] = *-ej-*

- kavaleyo : *ĉevalejo* (kavalo = *ĉevalo*)
- koqueyo : *kuirejo* (koquar = *kuri*)

-i-: [teritorio, regiono, lando]

- komtio : *grafejo* (komto = *grafo*) = *-ej-*
- parokio : *paroko* (paroko = *parokestro*)
- Francia : *Francujo* (Franco = *franco*) = *-uj-*

-id-: [ido] = *-id-*

- Semido : *Semido* (Semo = *Semo*)

-ier-: [1] iu kun karakterizaĵo]

- kurasiero : *kirasa rajdisto* (kuraso = *kiraso*)

-ier-: [2] ujo] = *-uj-*

- sigariero : *cigaredujo* (sigaro = *cigaredo*)

-ier-: [3] arbo]

- pomiero : *arbo de pomo* (pomo = *pomo*)

-if-: [produkti]

- fruktifar : *frukti* (fruko = *frukto*)
- florifar : *flori* (floro = *floro*)

-ig-: [1] fari-] = *-ig-*

- beligar : *beligi* (bela = *bela*)

-ig-: [2] igi-] = *-ig-*

- dormigar : *dormigi* (dormar = *dormi*)

-ik-: [malsano]

- artritika : *artika* (artrito = *artiko*)
- alkoholiko : *alkoholismulo* (alkoholo = *alkoholo*)

-il-: [ilo]

- brosililo : *broso* (brosar = *brosi*)
- telefonilo : *telefono* (telefonar = *telefoni*)

-im-: [frakcio] = *-on-*

- triima : *triona* (tri = *tri*)
- quarimo : *kvarono* (quar = *kvar*)

-in-: [ino] = *-in-*

- fratino : *fratino* (frato = *frato*)
- bovino : *bovino* (bovo = *bovo*)

-ind-: [havi valoron esti-] = *-ind-*

- respektinda : *respektinda* (respektar = *respekti*)

-ism-: [ismo] = *-ism-*

- socialismo : *socialismo* (sociala = *sociala*)

-ist-: [laboristo, iu kiu havas principon] = *-ist-*

- artisto : *artista* (arto = *arto*)
- socialisto : *socialisto* (sociala = *sociala*)

-iv-: [povas fari-]

- instruktiva : *instrua* (instruktar = *instrui*)

-iz-: [provizi]

- orizar : *ori* (oro = *oro*)
- alkoholizar : *alkoholi* (alkoholo = *alkoholo*)
- armizar : *sin armi* (armo = *armilo*)

-op-: [disdono]

- quarope : *po kvar* (quar = *kvar*)

-opl-: [oblo] = *-obl-*

- duopla : *duobla* (du = *du*)

-oz-: [rice enhavi]

- poroza : *porhava* (poro = *poro*)
- kurajoza : *kuraĝa* (kurajo = *kuraĝo*)

-ul-: [ulo] = *-ul-*

- spozulo : *edzo* (spozino = *edzino*)

-um-: [Nedifinita sufikso(*tio ne havas difinitan signifon.)] = *-um-*

- kolumo : *kolumo* (kolo = *kolo*)
- foliumar : *foliumi* (folio = *folio*)

-ur-: [rezulto de faro] = *-aĵ-*

- pikturo : *pentraĵo* (piktar = *pentri*)
- imprimuro : *presaĵo* (imprimar = *presi*)

-yun-: [juna, infana] = *-id-*

- bovyuno : *bovido* (bovo = *bovo*)

-uy-: [ujo] = *-uj-*

- inkuyo : *inkujo* (inko = *inko*)